

אבל הרמב"ם פסק כרב הונא. ולדבריו יש לפרש (כנראה מפרש"י), שהקושיא היא מפשטות לשון המשנה, ש'יצא רובו' כאחת – מה בא התנא להשמיענו באופן כזה).

לא, כגון שיצא רובו במיעוט אבר, וקמ"ל דלא שבקינן רובו דעובר דבהמה ואזלינן בתר אבר' –
ואף על פי שלעיל אמרו על כך שהדבר פשוט ולא היה לרבא להסתפק בדבר – דרך המשנה להשמיענו
אפילו דבר הפשוט, כיון שאינו מאריך כל כך. וכנהנה רבות בתלמוד. (תוס' הרא"ש.
ע"ע חזו"א הלכות גטין פז, ז: 'ובדאי לא היינו יודעים להכריע השנויות במשניות מדעתנו, ואיך אנו סומכין על דעתנו,
[ואפשר דכל השנויות יש בהן חידוש שהכרעת הדעת היתה מכרעת להיפך]. מאידך בחזו"א כלאים ג, ו כתב: 'התנא שונה
כמה פעמים אף דבר המפורש בתורה').

'כרכו בסיב מהו בטליתו מהו... תיקו' – ולפי זה בכור שהוציא והו כללי וחצץ הכלי בין הראש ובין
הרחם – הרי זה ספק בכור. ואפילו אם לא חצץ בין כל הראש או רובו מכל צדדיו אלא מצד אחד בלבד
– הרי זה ספק בגמרא בבכורות (ט) אם כל הרחם מקדש או מקצתו, ומשמע מהרא"ש, שהמסקנא היא
שכל הרחם מקדש, ואם כן, אפילו מצד אחד בלבד שייכת חציצה, במשך יציאת כל הראש או רובו
(שזה הקובע שם 'לידה'), והריהו ספק בכור. (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ג צו, ז)
ולענין בכור אדם, שנולד בלידת מלקחים – כמה מן האחרונים המאוחרים דנו בדבר, ויש שפסקו לפטור
מפדיון הבן, באופן שיש חציצה ודאית (אבני נזר; חלקת יואב).
ואולם בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג קכה) כתב שמסתבר שבאדם אין חציצה פוטרת כלל, שלא שמענו
בגמרא ובראשונים שדנו לפטור אלא בבכור בהמה, שקדוש קדושת הגוף וחלים בו דיני בכור מיד
בצאתו מן הרחם, אבל אדם, קדושת בכור שבו אינה דבר הנוגע לגופו, כי כל דינו הוא רק שצריך
לפדות עצמו לאחר שלשים יום, ומסתבר שנקרא 'פטר רחם' גם אם היה דבר החוצץ בינו ובין הרחם.
'העיקר, מהראיה הגדולה שלא אישתמיט בשום דוכתא אף לא בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים
לפטור גם בחציצה בבכור אדם'. (ומשמע מדבריו שנקט לחייבו בודאי, ובברכה).

'הדביק שני רחמים...' – 'ע' גליון הש"ס, ואצלנו הוא מעשים בכל יום בהשתלת ביציות'. (מהגר"א נבנצל
שליט"א.

נראה לבאר: לפי הצד בהדביק שני רחמים, שנחשב 'פטר רחם' כלפי הרחם השני, פשוט שבשתילת ביצית מופרית ברחם
אחר, יפטור את רחמה. אבל לאידך גיסא, אם ננקוט בהדביק שני רחמים שאינו 'פטר רחם' של השני, עדיין יש מקום גדול
לומר שבהשתלה ייחשב 'פטר רחם', שהרי הוא מחובר וגדל וניזון ברחם השניה, ונולד ממנה באופן טבעי, ואפילו אם לענין
שאר הלכות לא נחשב את השניה כאמו, מ"מ נראה שיש כאן 'פטר רחם').

(ע"ב) 'אמר רב חסדא: קל וחומר, אם הועילה אמו להתירו באכילה, לא תועיל לו לטהוריה מידי
נבלה?' – 'ע' בבאור הקל וחומר' באבי עזרי (קמא) טומאת מת כה, ט; שלמי שמעון. (וראה גם בהגהות מלא
הרועים; מהרש"א להלן עב. על תד"ה וחכמים).

דף עא

פרפראות וציונים

ובלשון הזה אמר לי: חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל' – ולעיל אמר 'זמה ישמעאל

אומר בדבר הזה, ולא קראו 'רבי' כמו שקוראו עתה – כי לאחר שלמד ממנו זה הדרש, החובה לקרותו רבו, וכמו ששינונו בברייתא ד'קנין תורה', הלומד מחברו דבר אחד חייב לקרותו 'רבי'. (מהר"ץ חיות)

פרש רש"י (ע): 'הפסד וחבלה היא בעולם...'. – כשאדם מחמיץ הזדמנות להתפכח ולהחכים, לא לעצמו בלבד הפסיד, אלא העולם כולו נחבל ונפסד על ידו; – והלא בן עזאי היה אומר (בבכורות נח.) 'כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום', נמצא גם ר' ישמעאל בכלל זה, ואעפ"כ כיון שהיה יכול לשמשו ולקבל דבר-מה מדרך לימודו של ר' ישמעאל, ולא קיבל, חש בן עזאי כי העולם כולו נחבל על ידי הפסד זה. והטעם, כי האדם הגדול הרי הוא כצינור המוריד השפעה מן השמים, ויש שאפילו גדולים כמותו שואבים את גדולתם על ידי גדולתו, ובהסתלקו נסתם הצינור ואבדה חכמת בני דורו שהיו חכמים כמותו בעודו קיים. (עפ"י שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, יח תשל"א; ג תשל"ב)

'דתניא רבי אומר: אקרא אני...' – לשון זו, 'אקרא אני' מצאנוה בפי רבי בפסחים מא: ולעיל סג: (ובלשון דומה אמר רבי במכילתא (בא, ו) 'אני אקרא'). ולא נמצא בתלמוד מלבד אלו אלא עוד פעם אחת, בדברי תלמידי רבי יהודה בן רועץ (בסנהדרין ד). (וכן שגור הרבה בפי רבי הלשון 'אומר אני' – ע' במובא בקדושין ט.)

(ע"ב) 'אטו אנן מגבו קאמרינן, מתוכו קאמרינן' – ע' בחדושי הגר"ח הלוי (טומאת מת כב, ב) שבאר מכאן, שישוד דין הצלת צמיד פתיל אינה על ידי הכלי בעצמו אלא תוכו הוא שמציל על כל מה שבו (אלא שעצם הכלי טפל לתוכו, ולכן גם מה שבלוע בתוך הדופן ניצל).
 עוד במש"כ התוס' שה'קל וחומר' מפכין קטנים – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א קטז.

דף עב

'אליבא דר' עקיבא דאמר: עובר במעזי אשה טמא' – רש"י מפרש שלר' עקיבא טומאה בלועה מטמאה. ואילו התוס' כתבו שלא טמא ר' עקיבא אלא בולד שהוציא את ידו לחוץ (שאז טמא כולו, אפילו מה שבפנים. מהרש"א), אבל עובר שכולו בפנים – אינו מטמא, שטומאה בלועה אינה מטמאה וטהרה בלועה אינה מיטמאה. ומהרמב"ם (טומאת מת כה, ח) נראה שלא דיבר ר' עקיבא אלא כשנפתח הרוחם וכבר נעשה ראש הנפל כפיקה של שתי. ולפי זה יוצא, שאשת כהן שהיא מעוברת, אין שייך לה לחוש מלהכנס לאהל המת, שהרי העובר בלוע במעיה ולא ייטמא. וכבר הקשה המגן-אברהם (שמו סק"ב) על דברי הרוקח (המובאים בש"ך יו"ד שעא, א) שכתב שמוותר לה להכנס לאהל המת רק משום ספק-ספקא, שמא הוא זכר שמא נקבה, ואת"ל שהוא זכר, שמא הוא נפל. – ומה צריך לכל זה, והלא טהרה בלועה אינה מיטמאה. ובאר ב'נתיב חיים' (באו"ח שם, על הגליון) שהרוקח דיבר בשקרבו ימיה ללדת ורוצה לילד באותו בית. אבל ודאי באמצע הריונה אין כאן בית מיחוש. וכן פסק במשנה ברורה (שמג סק"ג), שאשת כהן שקרבו ימיה ללדת, מותרת להכנס לבית שהמת שם, הגם שנראה לנו שודאי תלד שם, משום 'ספק ספקא'. ויש שהחמירו בדבר משום שספק-נפל אינו ספק שקול ואין לצרפו ל'ספק ספקא', אבל העיקר להלכה להתיר. (עפ"י לויית חן שם, קכז).

וכן למדנו שבהמה טהורה הריהי בכלל חיה ליצירה, כלומר, זה שכתוב ויצר ה"א מן האדמה כל חיה השדה... – כולל גם בהמה, ונפקא מינה למפלת כמין בהמה, שיושבת עליו ימי טומאה וטהרה – לשיטת ר' מאיר. (וכן בהמה בכלל חיה לענין דין טרפה, שגם היא בכלל מה שנאמר זאת החיה אשר תאכלו – חיה אכול שאינה חיה לא תאכל. עפ"י בעה"מ).

(אעפ"י שחלק מן הדינים דלהלן אפשר ללמד גם ללא שנכללו חיה ובהמה זו בזו, מ"מ מונה והולך את כל המקומות שאמור בהן חיה או בהמה. עפ"י בעה"מ. ע"ע חדושי הגר"ר בעניני ח"א סא, כז).

דפים עא – עב

קטז. א. ולד מת במעי אשה – האם הוא מטמא את האשה? האם מטמא את הנוגע בו מבחוץ?

ב. מה דינה של טומאה בלועה וטהרה בלועה, לטמא ולהיטמא?

ג. אדם או בהמה שנכנסו עם כלים שעליהם לבית המנוגע – מה דינם?

ד. אדם טהור שבלע טבעת טמאה – האם מותר לו לאכול תרומה? חזר והקיאה – מה דינו ודין הטבעת?

ה. בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת, ונטהר, והקיאה את הטבעת – האם הטבעת טמאה?

ו. בלע שתי טבעות, אחת טמאה ואחת טהורה – האם הטמאה מטמאת את הטהורה לאחר בליעתן?

ז. מתכת שנטמאה בטומאת-מת – האם היא מטמאת במשא?

א. ולד-מת במעי אשה – האשה טהורה עד שיצא ראשו, (ובאופנים מסוימים נטמאת כבר בפתיחת הרחם. ע' בכורות כב. ותוס'), אם משום 'מגע בית הסתרים' אם משום 'טומאה בלועה', ולא גזרו שמא יצא ולא שמא אל לבה (כמו שגזרו למילדת הנוגעת בו), מפני שמרגשת בעצמה אם יצא אם לאו. הנוגע בעובר מבחוץ – טמא טומאת שבעה. לר' עקיבא, טמא מדאורייתא (הנוגע במת בנפש האדם – איזהו מת שבנפש אדם, זה עובר). לר' ישמעאל, אינו טמא מדאורייתא (על פני השדה – להוציא עובר במעי אשה), אלא שחכמים גזרו שמא יוציא ראשו חוץ לפרוודור. (התוס' בארו שאם כולו בפנים, והושיטה החיה ידה ונגע בו – לכו"ע אינו מטמא מדאורייתא, משום שטומאה בלועה אינה מטמאה, ומחלוקתם כשידו בחוץ, שלר' ישמעאל טהור מן התורה, שהרי עדיין לא נולד. ולר' עקיבא טמא, ואפילו מה שבפנים. עפ"י מהרש"א).

ב. טומאה בלועה באדם ובבהמה, בין בלועה מלמעלה בין מלמטה – אינה מטמאה, לא את הנוגע בה מבחוץ ולא כל דבר אחר שבלוע עמה ונוגע בה מבפנים. (והאכל מנבלתה יכבס בגדיו – ואפילו אכל סמוך לשקעה"ח, טובל ונטהר, הגם שהנבלה לא נלעסה ולא נתעכלה, והיא ראויה למאכל אדם. ובלועה בבהמה נלמדת בק"ו מאדם שטומאתו חמורה, שמטמא מחיים. ועיכול דלמטה נלמד בק"ו, שהיא קל יותר מלמעלה, שהרי העיכול נעשה למטה).

(לרש"י, ר' עקיבא סובר שטומאה בלועה מטמאה (הנוגע במת בנפש – זה עובר). אלא שהאדם הבולע (או האשה – במקרה של עובר) טהור משום 'מגע בית הסתרים'. והתוס' כתבו שגם לרע"ק טומאה בלועה אינה מטמאה, מלבד בעובר שהושיט ידו לחוץ. והרו"ה (ע' צדד, שלרב חסדא (לעיל שם) טומאה בלועה מטמאת טהרה בלועה שעמה, אבל אינה מטמאת את בולעה. וכן כתב כאן בדעת ר' עקיבא).

וכן טהרה בלועה – אינה מיטמאה. (קל וחומר מטומאה בלועה, שהרי מצינו בכלי חרס שאינו מצויל על טומאה שבתוכו מלטמא, ומצויל על טהרה שבתוכו מלהיטמא.

(לרע"ק, טהרה בלועה מיטמאת, לשיטת רש"י. ולרז"ה, לר' עקיבא וכן לרב חסדא, טהרה בלועה מיטמאת מחמת טומאה הבלועה עמה אך לא מחמת בולעה).

א. נכנס חץ בגופו וקדם העור מלמעלה – הרי זו בגדר 'בלועה'. תוספתא מקוואות ח, ומובא בר"ש סוף מקוואות. יש מי שכתב דוקא בדבר שאינו עתיד להיפלט החוצה. (תשובה מאהבה. מובא בדרכי תשובה קצח, מה). ויש שהשיג על כך מסוגיתנו. (לחם ושמלה), שאפילו אם עתיד לצאת – הרי הוא בלוע. וכן סמך על כך להלכה בשו"ת שבט הלוי ח"ב צד.

ב. באגרות משה (יו"ד ח"א רלז-ה) כתב לחדש שהשתלת בשר מן המת לגוף אדם (כהן), גם אם הוא נראה קצת מבחוץ, הרי זה בגדר 'בלוע', משום שענין בליעה פרשו הר"ש משום ביטול לגוף. ודוקא בעצם זר שאינו שייך כלל לגוף צריך שיהא מכוסה לגמרי.

ג. אין דין 'טומאה' / טהרה בלועה' אלא כשבלוע בחי, אבל אם מתה האשה והולד חי, ודאי הולד טמא (מנ"ח רסג, ג עפ"י רמב"ם. וע' גם להלן עד:).

ג. אדם שנכנס לבית המנוגע – הוא טמא מיד, וכלים שהוא לבוש בהם אינם טמאים עד ששהה שם בכדי אכילת פרס (פת חטים, שאוכלה בהסבה בלפתן). היה מחזיק כלים בידו או נושאם על כתפיו וכדו' – הוא והם טמאים מיד.

בהמה בחייה אינה מקבלת טומאה. היו כלים נתונים על גבה, (ואפילו היתה לבושה בכלים המיועדים לה. תוס') – הרי הם טמאים מיד.

(היה האדם מבפנים ואצבעו בחוץ, וטבעת ענודה באצבע – אם שהה כדי אכילה – הטבעת טמאה. עמד בחוץ והכניס אצבעו פנימה – מהתורה אין הטבעת טמאה, אבל מדרבנן טמאה, לר' יהודה – מיד, ולחכמים – בששהה כדי אכילה. ואם החזיקה בידו ולא ענדה והכניסה לפנים – טמאה מיד מהתורה. עפ"י תוס').

ד. טהור שבלע טבעת (מתכת) שנטמאה בטומאת-מת – טובל, (לפי שנטמא בנגיעתה קודם בליעתו. ואעפ"י שחרב הרי היא כחלל, אין מגעה טעון הזאה שלישי ושביעי אלא טבילה. בעה"מ), ואוכל בתרומתו, שמשנבלעה שוב אינה מטמאה. הקיאה – טמאה, וטימאתו.

ה. בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת, ונטהר, והקיאה – הרי היא טהורה כשהיתה.

ו. בלע שתי טבעות, אחת טמאה ואחת טהורה – לרבה, לא מטמאה הטמאה את הטהורה. (ולרע"ק, לרש"י – נטמאה הטהורה כשנגעה בטמאה. וכ"ד הרז"ה. וכן כתב לעיל (ע): בדעת רב חסדא. ולתוס', נראה שלא נטמאה, שלא טימא רע"ק אלא כעובר שהוציא ידו לחוץ).

ז. רש"י כתב שאין טומאת משא אלא בשהטומאה יוצאת מגופו, כמת ונבלה או זב, ולא בטמא-מת. (וכן נראה מדברי הרמב"ם – טו"מ ה, ג). ואולם התוס' והרז"ה כתבו שטבעת שנגעה במת הרי היא כחלל עצמו ומטמאת במשא. (וכן מדרס הזב מטמא במשא ואעפ"י שאין טומאה יוצאת מגופו. וע"ע בית ישי קלו, בבור שיטת רש"י).